

Saņemts Satversmes tiesas
Kancelejā Dz. 11.09.10.
G. Savandē

LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBSARGS

Baznīcas ielā 25, Rīgā, LV – 1010; Tālr.: 67686768; Fakss: 67244074; E-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv

Rīgā

2010. gada 1. novembrī Nr. 1-5/246
Uz 15.09.2010. Nr. 1-04/476-pav

**Satversmes tiesas tiesnesei
Kristīnei Krūmai**
Jura Alunāna ielā 1
Rīgā, LV-1010

Par lietu Nr. 2010-51-01

Atbilstoši Satversmes tiesas tiesneses Kristīnes Krūmas 2010.gada 14.septembra lēmumam Tiesībsargs atzīts pat pieaicināto personu lietā 2010-51-01 pēc Valsts kontroles pieteikuma par Pacientu tiesību likuma 10.panta piektās daļas 6.punktu neatbilstību Satversmes 1., 87. un 88. pantam. Tiesībsargam lūgts atbildēt uz šādiem jautājumiem:

- a) vai papildinot Pacientu tiesību likuma 10.panta piektās daļas 6.punktā minēto iestāžu uzskaitījumu ar Valsts kontroli, kura būtu pilnvarota iegūt sensitīvos personu datus, tiktu nesamērīgi ierobežotas personu pamattiesības;
- b) vai nepieciešams likumā ietvert papildus kvantitatīvus vai kvalitatīvus ierobežojumus vai priekšnoteikumus Valsts kontroles pilnvarām iegūt sensitīvus personu datus;
- c) izteikt viedokli par jautājumiem, kam Tiesībsarga ieskatā varētu būt nozīme šajā lietā un iesniegt Tiesībsarga rīcībā esošo informāciju.

A.

Samērīgums nav matemātiskās loģikas radīta kategorija un ir izmērāms tikai konkrētajos sociālajos apstākļos. Likumdevējam būtu jāveic gan tiesiskuma, gan lietderības priekšpārbaude. Vai tā veikta pienācīgi, būtu vērtējams Satversmes tiesā, tai skaitā no vispārējo tiesību principu atbilstības viedokļa. Konkrētajā gadījumā saduras vispārējie tiesību principi, uz kuriem balstās administratīvais process un procedūras valsts pārvaldē jeb, citiem vārdiem, administratīvās tiesības kā pamattiesību detalizācija un valststiesības kā valsts iekšējā organizācija. Pirmajā gadījumā mērķis ir cilvēktiesību garantēšana, bet otrā – valsts pārvaldes efektivitāte, kas arī ir leģitīma sabiedrības interese. Tiesībsarga biroja pārbaudes lietā nr.2008-421-5D (tās kopija pielikumā) tika vērtēta Valsts kontroles vēlme digitāli apstrādāt Rīgas psiholoģijas un narkoloģijas centra pacientu datu bāzi. No lietas materiāliem un Tiesībsarga atzinuma nepārprotami izriet, ka šāda veida privātās dzīves ierobežojums ir jānosaka ar likumu, protams, vērtējot arī leģitīma mērķa esamību un samērīgumu tā sasniegšanā. Šajā gadījumā leģitims mērķis ir arī pacientu tiesību likuma 10.panta piektās daļas 6.punkta uzskaitījuma papildināšanai ar Valsts kontroli. Tas izriet no demokrātiskās iekārtas

principa un valsts pārvaldes organizācijas demokrātiskā sabiedrībā. Lai nodrošinātu valsts pārvaldes efektivitāti (būtisks vispārējs tiesību princips valststiesībās) un valsts varas leģitimitāti (uzticību valsts iestādēm, kuras trūkuma gadījumā būtu jāriko ārkārtas vēlēšanas), Valsts kontroles rīcībā jābūt pienācīgiem resursiem un procesuālām iespējām budžeta izlietojuma kontrolei. Apsvērums, ka šo pēcpārbaudi jau veic resora jeb valsts pārvaldes nozares „iekšienē”, nav pietiekams. Nepieciešama arī ārpusnozares budžeta izlietojuma tiesiskuma un lietderības pēckontrole. Līdz ar to, atsaucoties uz citu Eiropas valstu pieredzi, jāņem vērā ne tikai to piederība konkrētai tiesību telpai, bet arī revīzijas iestāžu statuss (funkcionālā un institucionālā padotība) un tiesību kultūras telpa jeb tradīcijas. Arī sabiedrības uzticība gan pārvaldes iestāžu, gan to revīzijas iestāžu darbam. Masu mediji neliecina, ka veselības aizsardzības nozare baudītu šādu sabiedrības uzticību.

Valsts kontroles pilnvaru noteikšana sensitīvu datu apstrādes jomā *a priori* nevar tikt uzskatīta par nesamērīgu pacientu tiesību ierobežojumu. Taču viena vai otra tiesībpolitiska risinājuma izvēle ir likumdevēja kompetence. Vienīgais konstitūts (valsts varas orgāns), kura kompetence Satversmē aprakstīta izsmeļoši, ir Valsts prezidents. Citu konstitūtu pilnvaru tvērumu, kas izriet no Satversmes (Ministru kabineta – no Satversmes 4.nodaļas, tiesu varas – no Satversmes 6.nodaļas, Valsts kontroles – no Satversmes 7.nodaļas) Saeima var ierobežot ar likumu, it īpaši cilvēktiesību aizsardzības nolūkos.

B.

Vērtējot no Latvijas tiesību doktrīnas viedokļa, Pacientu tiesību likuma tekstu nav nepieciešamas papildināt ar īpašiem apsvērumiem, kuru mērķis būtu nodrošināt Valsts kontroles saprātīgu rīcību ar pacientu datiem. Tas izriet gan no tiesību virsvadības principa valststiesībās (tas pats tvērums, kas tiesiskuma principam administratīvajā procesā), gan it, no īpaši tiesiskās paļāvības principa.

Pārbaudāmās informācijas apjoms un veids gan varētu atšķirties dažādām pacientu kategorijām, pēc iespējas samazinot riskus, ko varētu radīt sensitīvu datu nonākšana atklātībā. Šie tiesībpolitiskie apsvērumi būtu jānorāda ārstniecības iestādēm un ekspertiem, kuri pārzina īpašos riskus un ar tiem saistītās blaknes, piemēram, atkarībū ārstēšanā. Tiesībsargs gatavs palīdzēt tos izvērtēt no cilvēktiesību aizsardzības viedokļa. No juridiskās tehnikas viedokļa šos jautājumus varētu regulēt arī ar iekšēju normatīvu tiesību aktu. Būtiskākais šai ziņā ir Valsts kontroles un Veselības aizsardzības ministrijas savstarpējs saskaņojums. Ja šādu konsensu minētajām iestādēm nav iespējams rast, tad jautājums lemjams Ministru kabinetā vai Saeimā.

Pielikumā: Tiesībsarga biroja pārbaudes lietas Nr.2008-421-5D materiālu kopijas uz 49 un 24 lapām.

Ar cieņu

Tiesībsargs

R.Apsītis

Arvīds Dravnieks

+371 2613 6699

Arvids.Dravnieks@tiesibsargs.lv